

WANDA SARNOWSKA

DZIAŁALNOŚĆ MUZEUM ARCHEOLOGICZNEGO WE WROCŁAWIU W LATACH 1969—1974

XXX-lecie PRL stanowi jednocześnie jubileusz Muzeum Archeologicznego, które powstało 16 VI 1945 r., jako pierwsza instytucja muzealna w oswobodzonym Wrocławiu.

Pierwsze 25 lat działalności Muzeum zostało już omówione na łamach „Sobótki” z 1970 r.¹ Obecnie dodamy informacje o ostatnich 5 latach działalności Muzeum Archeologicznego, znacznie rozszerzonej zwłaszcza przez utworzenie nowych oddziałów muzealnych w terenie².

Praca Muzeum rozwija się w trzech głównych kierunkach: naukowo-badawczym, wydawniczym oraz naukowo-oświatowym.

Badania wykopaliskowe prowadzone były nadal systematycznie i stanowiły kontynuację prac terenowych z lat poprzednich, a obejmowały różne okresy dziejów Śląska od neolitu do wczesnego średniowiecza. Z młodszej epoki kamienia zbadano stanowiska osadnicze w Baborowie pow. głubczycki (1970), w Gniechowicach pow. wrocławski (1971—1972 — ślady najstarszej fazy ceramiki wstęgowej rytej, pozostałości po budowlach mieszkalnych ludności kultury ceramiki wstęgowej kłutej; domy trapezowate z wejściem od południa o konstrukcji słupowo-plecionkowej) i w Starym Zamku pow. wrocławski (1971—1972 — ślady osadnictwa ludności kultury ceramiki wstęgowej rytej, ceramiki wstęgowej kłutej

¹ W. Sarnowska, *Muzeum Archeologiczne i Polskie Towarzystwo Archeologiczne we Wrocławiu w okresie 25-lecia PRL* (Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka, R. XXV, 1970, nr 2, s. 293—307).

² F. Bryłowska, *Sprawozdanie Muzeum Archeologicznego za rok 1969* (Silesia Antiqua, t. 13, 1971, s. 281—287); *taż*, *Sprawozdanie Muzeum Archeologicznego za rok 1970* (tamże, t. 14, 1972, s. 260—264); *taż*, *Sprawozdanie Muzeum Archeologicznego we Wrocławiu za rok 1971* (tamże, t. 15, 1973, s. 300—305); *taż*, *Sprawozdanie Muzeum Archeologicznego za rok 1972* (tamże, t. 16, 1974, s. 316—321); *taż*, *Sprawozdanie Muzeum Archeologicznego za rok 1973* (tamże, t. 17, 1975, s. 261—267).

i jej budownictwa, kultury lendzielskiej, pucharów lejkowatych i amfor kulistych, grób ceramiki sznurowej oraz 5 grobów kultury unietyckiej — faza I).

Najwięcej przebadano stanowisk ludności łużyckiej. Kontynuowano prace w osadach w Wąsoszu pow. górski (od 1965), w Książku pow. kłodzki (osadnictwo ludności łużyckiej z końca epoki brązu i początku epoki żelaza, mniej liczne jamy z wczesnego średniowiecza, a nawet 2 domy słupowe kultury przeworskiej), w Niesułowicach pow. milicki (2 jamy osadnicze i 1 produkcyjna), w Czeladzi Wielkiej pow. górski (ślady kultury łużyckiej, osadnictwo z okresu wpływów rzymskich i wczesnego średniowiecza), i we Wrocławiu-Książu Wielkim (22 jamy z młodszej epoki brązu i początku epoki żelaza).

Badania osad są trudniejsze i mniej efektowne niż cmentarzysk. Zachowane materiały znajdują się przeważnie w stanie fragmentarycznym. Do ciekawszych odkryć należą m. in. figurka antropomorficzna z Wrocławia Książa Wielkiego (1971) oraz część naczynia z rysunkiem rytym zwierzęcia z Bełcza Małego pow. górski. Badania cmentarzysk ludności kultury łużyckiej przeprowadzono we Wrocławiu Oporowie (5 grobów ciałopalnych), w Bełczu Małym pow. górski (36 grobów), w Obornikach pow. trzebnicki (12 grobów), w Cieszkowie pow. milicki (1973 — 54 groby ciałopalne, w tej liczbie kilka podwójnych i zbiorowych z młodszej epoki brązu) i w Karowie pow. górski (48 grobów z IV—V w. — epoka brązu).

Wykopaliska z okresu wpływów rzymskich z 1968 r. były kontynuowane w osadzie w Kietlowie, pow. górski (7 dymarek), w osadzie produkcyjnej z II—IV w. n.e. w Radwanicach pow. wrocławski (dymarka, pozostałości pieca garncarskiego, wyjątkowo ciekawy grób szkieletowy bogato wyposażony — 4 naczynia, 3 zapinki i klamrę do pasa z brązu, może był to obcy przybysz, zapewne jakiś pośrednik handlowy, a nie członek wspólnoty rodowej), w Gniechowicach pow. wrocławski (1 grób szkieletowy w drewnianej trumnie, a na osadzie m. in. szydło, grzebień kościany, nóż żelazny i dymarkę, w Starym Zamku (2 groby z okresu wpływów rzymskich — 1973 r.) i w Czeladzi Wielkiej pow. górski (ślady osadnictwa).

Osadnictwo wczesnośredniowieczne stwierdzono w Czeladzi Wielkiej pow. górski, w Niesułowicach pow. milicki, w Gniechowicach pow. wrocławski, w Osetnie Małym pow. górski, we Wrocławiu Książu Wielkim, w Starym Zamku pow. wrocławski. We Wrocławiu Oporowie zbadał systematycznie część cmentarzyska szkieletowego (4 groby). Wiełokulturowe stanowiska dowodziły często pewnej ciągłości osadniczej.

Wszystkie materiały z wymienionych stanowisk zostały opracowane i opublikowane³.

Staraniem Muzeum Archeologicznego wydano: rocznik „Silesia Antiqua” t. 13—17 (t. 18 jest już w przygotowaniu); pracę zbiorową *25 lat archeologii na Dolnym Śląsku*, podsumowującą działalność wszystkich instytucji archeologicznych we Wrocławiu t. 3 Biblioteki Naukowej Muzeum Archeologicznego w opracowaniu J. Romanowa, K. Wachowskiego, B. Miszkiewicza pt. *Tomice, wielokulturowe stanowisko archeologiczne*; oddano do Ossolineum w 1974 r. t. II *Kultury unietyckiej w Polsce* opracowany przez W. Sarnowską.

Z wydawnictw popularnonaukowych wymienić należy przede wszystkim katalog wystawy stałej pt. *Śląsk w pradziejach Polski* (opracowanie zbiorowe), katalog wystawy czasowej *Sztuka archipelagu Nusantara* (opracowany przez A. Kozyrę) oraz foldery W. Sarnowskiej *Z dziejów Muzeum Archeologicznego we Wrocławiu* i J. Fabiańskiego *Z dziejów łowiectwa na ziemiach polskich* (wersja polska, francuska i niemiecka).

Bogata biblioteka specjalistyczna liczy (na dzień 31 XII 1974 r. 28 360

³ J. Romanow, *Osada kultury łużyckiej oraz ślady osadnictwa z okresu wpływów rzymskich w Książku, pow. Kłodzko* (Silesia Antiqua, t. 13, 1971, s. 93—134); J. Bukowska, I. Kramarkowa, *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych na osadzie hutniczej z okresu wpływów rzymskich w Kietlowie, pow. Góra w 1969 roku* (Silesia Antiqua, t. 13, 1971, s. 147—162); tychże, *Wyniki badań wykopaliskowych na osadzie hutniczej z okresu wpływów rzymskich w Kietlowie, pow. Góra, w 1970 roku* (Silesia Antiqua, t. 14, 1972, s. 177—187); J. Gołubkow, *Cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej w Bęczu Małym, pow. Góra* (Silesia Antiqua, t. 14, 1972, s. 67—136); F. Bryłowska, *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych na cmentarzysku ciałopalnym kultury łużyckiej we Wrocławiu-Oporowie w 1970 roku* (Silesia Antiqua, t. 14, 1972, s. 137—145); taż, *Badania ratowniczo-zabezpieczające na stanowisku osadniczym w Wąsoszu, pow. Góra* (Silesia Antiqua, t. 14, 1972, s. 157—169); J. Bukowska, I. Kramarkowa, *Prace wykopaliskowe na osadzie hutniczej z okresu wpływów rzymskich w Kietlowie, pow. Góra, w 1971 roku* (Silesia Antiqua, t. 15, 1973, s. 235—246); F. Bryłowska, J. Romanow, *Badania ratownicze w Baborowie, pow. Głubczyce* (Silesia Antiqua, t. 15, 1973, s. 47—89); H. Janowska, D. Wojciechowska, *Figurka antropomorficzna z Wrocławia-Książa Wielkiego* (Silesia Antiqua, t. 15, 1973, s. 117—130); J. Gołubkow, I. Kramarkowa, *Osada wielokulturowa w Czeladzi Wielkiej pow. Góra* (Silesia Antiqua, t. 15, 1973, s. 209—232); J. Gołubkow, *Osady ludności kultury łużyckiej w rejonie wsi Czeladź Wielka, pow. Góra* (Silesia Antiqua t. 16, 1974, s. 43—70); J. Domańska, *Wyniki badań na osadzie ludności kultury łużyckiej w Niesułowicach, pow. Milicz* (Silesia Antiqua, t. 16, 1974, s. 105—138); J. Romanow, *Wielokulturowa osada w Książku, pow. Kłodzko* (Silesia Antiqua, t. 16, 1974, s. 175—196); I. Kramarkowa, *Grób szkieletowy z przełomu I i II w. n. e. odkryty w Radwanicach, pow. Wrocław* (Silesia Antiqua, t. 16, 1974, s. 197—204); taż, *Wyniki badań archeologicznych na osadzie z okresu wpływów rzymskich w Radwanicach, pow. Wrocław, w 1969 roku* (Silesia Antiqua, t. 16, 1974, s. 211—230).

woluminów. Dzięki wymianie z ok. 300 instytucjami w kraju i za granicą otrzymujemy cenne wydawnictwa archeologiczne.

Obok działalności naukowo-badawczej zasadniczy kierunek działalności Muzeum Archeologicznego stanowi upowszechnianie wyników badań archeologicznych.

Ważnym wydarzeniem było otwarcie 23 XI 1970 r. pierwszej części wystawy stałej: *Śląsk w pradziejach Polski (od starszej epoki kamienia do II w. p.n.e.)*. Jest to trzecia stała ekspozycja archeologiczna (pierwsza w 1948, druga w 1963 r.), która w całej pełni obrazuje osiągnięcia archeologii polskiej na Śląsku w ciągu ostatnich 30 lat⁴. Ważną rolę w popularyzacji archeologii spełniają wystawy czasowe i objazdowe. Wymienimy tylko niektóre: w 1969 r. *Archeologia na Dolnym Śląsku w XXV-leciu PRL* (czynna do 3 X 1970)⁵, *Z dziejów łowiectwa na ziemiach polskich* (czynna od 22 IV do 1 X 1972 z ekspozatami z terenu całej Polski, ukazująca łowiectwo od czasów najdawniejszych do współczesnych)⁶. Dużym powodzeniem cieszyły się również wystawy ze zbiorów innych instytucji: *Sztuka archipelagu Nusantara* (ze zbiorów A. Wawrzyniaka czynna od 2 XII 1972 do 12 VIII 1973 r.)⁷; *Sztuka starożytnej Mezopotamii* (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Bagdadzie — 8 V — 3 VI 1973 r.); *Z kraju kwitnącej wiśni* (ze zbiorów Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi — 2—31 XII 1973 r.); *Rzemiosło artystyczne Dagestanu* (ze zbiorów Ermitażu w Leningradzie od 4 do 29 II 1973 r.)⁸, oraz duża wystawa czasowa własna *Z dziejów Muzeum Archeologicznego we Wrocławiu* (1 X 1973—20 I 1975)⁹. W omawianym okresie kilka wystaw objazdowych czynnych było głównie na terenie Dolnego Śląska, np. *U źródeł astronomii* w związku z 500 rocznicą urodzin M. Kopernika. Znaczenie tego rodzaju imprez widać wyraźnie na podstawie frekwencji. Od 22 VII 1963 do 31 XII 1974 r. Muzeum zwiedziło 322 512 osób, a wystawy objazdowe 1 167 654 osób.

W dalszym ciągu w zakresie upowszechniania archeologii Muzeum współpracowało ściśle z Oddziałem Wrocławskim PTAIN, zwłaszcza

⁴ W. Sarnowska, *Nowa ekspozycja w Muzeum Archeologicznym we Wrocławiu* (Silesia Antiqua, t. 14, 1972, s. 9—31).

⁵ Por. „Silesia Antiqua”, t. 13, 1971, s. 285; t. 14, 1972, s. 263.

⁶ J. Fabiański, W. Sarnowska, *Łowiectwo w ekspozycji Muzeum Archeologicznego we Wrocławiu* (Silesia Antiqua, t. 16, 1974, s. 9—42).

⁷ A. Kozyra, *Sztuka archipelagu Nusantara, Wystawa, Wrocław 1972*; O. Prus, *Wystawa „Sztuka archipelagu Nusantara” w Muzeum Archeologicznym* (Silesia Antiqua, t. 16, 1974, s. 321—324).

⁸ E. Kunawicz, *Wystawa „Rzemiosło artystyczne Dagestanu”* (Silesia Antiqua, t. 15, 1973, s. 305—311).

⁹ W. Sarnowska, *Wystawa jubileuszowa Muzeum Archeologicznego we Wrocławiu* (Silesia Antiqua, t. 17, 1975, w druku).

wspólnie urządzano coroczne „Tygodnie Archeologii” oraz wykłady popularnonaukowe.

1 VI 1969 r. został utworzony w części Zamku Piastowskiego w Oleśnicy Oddział Muzeum Archeologicznego, który posiada następujące wystawy stałe: *Ziemia Oleśnicka w pradziejach Śląska i Rozwój Oleśnicy od połowy XIII w. do czasów obecnych*. W przygotowaniu znajduje się dział ekspozycyjny pt. *Miejskie urządzenia komunalne od XIII do XVIII w.* Nowa placówka prowadzi ożywioną działalność oświatową (w tym udział w obchodach „Dni Oleśnicy”) ¹⁰.

Drugi Oddział Muzeum Archeologicznego stanowi Muzeum Ślązańskie w Sobótce (od 1 I 1971 r.). Została tam otwarta wystawa stała *Śladami dawnych wierzeń*. 30 IX 1974 odbyła się w tym oddziale w ramach Tygodnia Archeologii sesja naukowa poświęcona dawnym wierzeniom zorganizowana przez Oddział Wrocławski PTAiN oraz Towarzystwo Ziemi Ślązkiej ¹¹. Oprócz tego w Lewinie Kłodzkim jest przygotowywany do remontu barokowy pałacyk, w którym przewiduje się zorganizowanie Domu Archeologa oraz Muzeum Łowiectwa.

¹⁰ J. E. Bukowska, *Oleśnica. Sprawozdanie z działalności Muzeum za 1969 rok* (Silesia Antiqua, t. 13, 1971, s. 266—267); t. 14, 1972, s. 245—247); t. 15, 1973, s. 288—290); t. 16, 1974, s. 307—310); t. 17, 1975, w druku).

¹¹ H. Gosławska, *Sprawozdanie z działalności Muzeum Ślązkiego (Oddziału Muzeum Archeologicznego we Wrocławiu) w 1971 roku* (Silesia Antiqua, t. 15, 1973, s. 298—299); E. Noworyta, *Sprawozdanie z działalności Muzeum Ślązkiego (Oddział Muzeum Archeologicznego we Wrocławiu) za rok 1972* (Silesia Antiqua, t. 16, 1974, s. 314—315); t. 17, 1975, w druku).